

Kulin László

Szociológiai és szociálpolitikai
beavatkozások. Intézmények és
monitorozás

A követelménymodul megnevezése:
Gyermekellátási alapfeladatok

A követelménymodul száma: 1868-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-005-50

SZOCIOLÓGIAI ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI BEAVATKOZÁSOK. INTÉZMÉNYEK ÉS MONITOROZÁS

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Gergő 10 éves kisfiú. 5 éves korában emelték ki vérszerinti családjából. Édesanyja magára hagyta. Nevelőszülőnél helyezték el. A kezdetektől fogva problémás volt. Nem fogadta el saját nevét sem. Arra kért mindenkit, hogy Hamza Sándornak szólítsák. Magatartási problémája miatt került be az átmeneti gyermekotthonba. Ott is normaszegő magatartást tanúsított. Elindította a szolgálati gépkocsit, mivel benne maradt a kulcs. Gondozási hely módosítás történt, másik nevelőcsaládhoz került. A következő évben baltával kergette nevelőapját. Kérdésként merül fel, hogy biztosítható-e egészséges személyiségfejlődése a gyermekvédelmi szakellátás keretei között.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

JOGI ÉS ADATVÉDELMI ALAPISMERETEK

Ehhez a gondolatmenethez tartozik a gyermekvédelmi gondoskodásba került gyermek személyes iratainak és adatainak kezelése. A gyermekvédelmi szakellátás keretei között megvalósuló otthont nyújtó ellátásban, azaz gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél a következő szabályokat kell betartani.

Az **iratanyag kezelési szabályzat** a Gyvt. 60,63,64,66. §.-a, valamint a 15/1998. (IV.30.) NM rendelet 137–143. §., 145–152. §.-a alapján az illetékes gyermekvédelmi központ feladatainak ellátása során keletkező a gyermek sorsát végigkísérő iratok kezelésének sorrendiségét és módját szabályozza. Az irat anyag kezelése során figyelembe kell venni a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényt, a Gyvt. adatkezelésre vonatkozó előírásait. (Gyvt. 134–136. §.), valamint a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII.17.) Korm. rendeletben foglaltakat.

Figyelembe kell venni, az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény és az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény egyes rendelkezéseit.

A gyermekvédelmi szakellátásban az elhelyezési csoport tesz javaslatot arra, hogy a gyermek mely gondozási helyre kerüljön.

Az elhelyezési csoport esetgazdáinak feladata:

A gyermek ideiglenes beutalásakor a beutaló szerv a gyermekkel együtt átadja a befogadónak vagy az elhelyezési csoport esetgazdájának a gyermek

- beutalásról szóló határozatát
- személyes iratanyagát (szül. akvi. Kivonat, lakcímkártya, szem ig., TB kártya, stb.)
- a gyermekvédelmi alapellátásban keletkezett szakvéleményit, adatlapjait.

Az iratokat az esetgazda kék színű dossziében gyűjti, melyben iratjegyzéken vezeti a beérkezett iratokat. Az iratjegyzéken kék színű tollal jegyzi a beérkező, piros színűvel a kimenő iratokat. Amennyiben a beutaló, illetve a gyermek beszállításáért felelős szerv az iratokat nem, vagy hiányosan adja át, úgy esetgazda haladéktalanul intézkedik azok beszerzéséről.

A gyermek személyi iratanyagát az esetgazda mindaddig kezeli, míg az átmeneti, vagy tartós nevelésbe vétel meg nem történik, akkor is ha a gyermek már ideiglenes beutaltként az átmeneti vagy tartós nevelésre javasolt gondozási helyén van. Az iratkezelés során az esetgazda a személyi iratanyagba a javasolt gondozási hely szerinti gyámi gondozói tanácsadó részére betekintést engedélyez és együtt működik azzal az elhelyezési értekezletet megelőzően, az egyéni elhelyezési terv és az egyéni gondozási nevelési terv elkészítése érdekében.

Az átmeneti, vagy tartós nevelésbe vételi határozat kézhezvétele után az esetgazda átadja az iratanyagot az elhelyezés szerinti gyámi gondozói tanácsadónak.

A gyámi gondozói tanácsadó feladatai:

A gyámi gondozói tanácsadó az átvett iratanyagot átmeneti nevelt gyermek esetében drapp, tartós nevelt gyermek esetében piros színű dossziében helyezi el. Több testvér esetén, ha egy gondozási helyen vannak elhelyezve akkor egy, a több gondozási helyen, akkor annyi dossziében helyezik el, ahány gondozási helyen vannak.

Az iratanyag kezelésért, mindaddig, míg a gyermek, vagy a legfiatalabb gyermek gondozása meg nem szűnik, illetve nagykorúsága után, utógondozói ellátottként végleg nem távozik a gondozási helyéről, a gyámi gondozói tanácsadó felelős.

A személyi iratanyag irattári elhelyezése:

Amennyiben a gyermek gyermekvédelmi szakellátása megszűnik, az iratanyagot archiválni kell. Ez az átadás-átvételi jegyzőkönyvvel történik, melyhez mellékelni kell az iratjegyzéket. Az iratanyagban lévő személyes iratokat a nyilvántartásból törölt gyermek törvényes képviselőjének, illetve a fiatal felnőtt részére ki kell postázni.

A szakmai titoktartás során azt az elvet követjük, hogy a gyermek elhelyezésével és adataival kapcsolatos információkat csak törvényes képviselőjének adhatunk ki, a vér szerinti család tájékoztatása csak akkor történhet meg, ha az nem áll a gyermek érdekében ellentétben.

GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNY MŰKÖDÉSI SZABÁLYAI

A gyermekvédelmi intézmények működésének belső szabályait az SZMSZ (Szervezeti és Működési Szabályzat) rögzíti.

A gyermekvédelmi szakellátáshoz tartozó területi gyermekvédelmi központok SZMSZ a következő főbb elemeket tartalmazza:

1. Az intézmény felépítése, tevékenysége

- intézmény neve
- székhelye
- működési területe
- alapításának éve
- alapító szervek
- fenntartó szervek
- felügyeleti szervek
- jogállása
- a feladat ellátását szolgáló vagyon
- az intézmény vezetőjének kinevezési rendje
- az intézmény alaptevékenysége
- esetleges kiegészítő tevékenységek

A gyermekvédelmi szakellátáshoz tartozó gyermekvédelmi központok esetében a gyermekotthonok, lakásotthonok és az esetleg meglévő nevelő szülői hálózat működési szabályzatát kell lefektetni.

2. A gyermekotthonok működési rendje:

Alaptevékenység: megszakítás nélküli munkarend szervezésével otthont nyújtó ellátást biztosít a 0–18 éves korú gyermekek és utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek számára olyan számú férőhelyen, amely a működési engedélyben szerepel.

Alap dokumentumok:

szakmai program: a pedagógus munkakörben foglalkoztatott, továbbá a nevelő – gondozó munkát közvetlenül segítő felső fokú végzettségű munkatársak által elfogadott, az intézményben folyó nevelés célját, alapelveit, módszereit tartalmazó nevelési alapidokumentum, melyet a megyei közgyűlés illetékes szakmai bizottsága hagy jóvá.

Házirend: a lakásotthonok belső életének rendjét, a gyermek, fiatal felnőtt jogai gyakorlásának és kötelezettségei teljesítésének szabályait tartalmazza. Az igazgató a tervezetet a nevelőtestület, a gyermek önkormányzat véleményének figyelembe vételével készíti el, amit a megyei közgyűlés illetékes szakmai bizottsága hagy jóvá.

3. A nevelőszülői hálózat működési rendje:

Alaptevékenység:

- a nevelőszülői hálózat szervezése, fenntartása és működtetése
- a nevelőszülői alkalmasság vizsgálata
- a nevelőszülő felkészítése – képzéssel és továbbképzéssel – feladatai ellátására
- nevelőszülői tanácsadók alkalmazásával a nevelőszülők folyamatos segítése, szakmai ellenőrzésük biztosítása

A nevelőszülő feladatai:

- a gondozott gyermek számára saját háztartásában biztosítja az egyéni gondozási tervnek megfelelően a teljes körű otthoni nyújtó ellátást, gondozást, nevelést oly módon, hogy a gyermek testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődését elősegítse és személyisége lehető legjobb kibontakoztatását szolgálja.
- Haladéktalanul tájékoztatja a működtetőt a jogszabályban előírtak szerint, ha a gondozott gyermek helyzetében, vagy saját életkörülményeiben lényeges változás következik be.
- Felkészíti a gyermeket a családi életre és az önálló életvitelre. Elősegíti a gyermek és családja kapcsolattartását, a gyermek családba történő visszahelyezését,
- Utógondozói ellátást biztosít a fiatal felnőtteknek.
- Nevelési alapidokumentum:
- A nevelőszülők és nevelőszülő tanácsadók által elfogadott, a nevelőszülői hálózatban folyó nevelés célját, alapelveit tartalmazó szakmai program, melyet a megyei közgyűlés illetékes szakmai bizottsága hagy jóvá.

SZUBKULTÚRÁK ÉS ETNIKUMOK SAJÁTOSSÁGAI

Tisztában kell lenni azzal, hogy országos átlagban is a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülő fiatalok túlnyomó többsége roma etnikumhoz tartozik.

Magyarországon jelenleg közel 400.000 a roma (cigány) életformát folytatók száma. Az ország lakosságának mintegy 4%-a. 1/10-ük a főváros, közel 3/10-edük a többi város, 61%-uk pedig a falvak lakója. A megyéket tekintve a cigányság több mint 1/3-a az ország észak-keleti részén, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben lakik. A cigányok azokban a megyékben, ahol nagyobb arányban élnek sem egyenletesen oszlanak meg. Vannak települések, ahol egyáltalán nem élnek, és vannak olyan községek, ahol a helyi önkormányzat adatai szerint meghaladják a lakosság 20%-át is.

A cigányság szegregációja ma is jelentős. A cigány lakások 6%-a telepen, 42%-a a település szélén helyezkedik el.

Nyelvhasználatukat tekintve 3 nagy nyelvi csoporthoz tartoznak: a magyarul beszélő romungrókhhoz (akik magukat magyar cigánynak, vagy muzsikus cigánynak mondják), a magyarul és romani nyelven egyaránt beszélő oláh cigányokhoz, valamint a magyarul és az archaikus román nyelven beszélő beás cigányokhoz tartoznak.

A cigányság társadalmi–demográfiai jellemzői:

- A nők magas gyermekvállalási hajlandósága (termékenysége) magas halandósággal párosul.
- A lakosság egészéhez viszonyítva lényegesen fiatalabb a korösszetételük.
- Az idős korúak aránya jóval alatta marad az egész lakosságra jellemző értékeknek.
- Iskolázottsági szintjük jóval alacsonyabb mint a lakosság egészének az átlaga.
- A gazdasági aktivitás szintje körükben rendkívül alacsony.

Hajdú–Bihar megyét tekintve a megye egészében 100 felnőttre csupán 30 gyermek, addig a cigányságon belül 69 gyermek jut. Ugyan akkor a 60 éves és idősebb népesség aránya nagyon alacsony körükben.

Az, hogy magasabb a gyermekvállalási hajlandóság, hogy a romáknál magasabb a gyermekek száma, a szegénység bővített újratermelését jelenti. A magasabb termékenység csak akkor válhatna a társadalmi–gazdasági fejlődés egyik elősegítőjévé, ha a gyermekek, fiatalok egészségesebb környezetben nőhetnének fel, ha képzettséget szereznének, integrálódna.

Sajnos a nagy szegénységben élő cigány családoknál gyakran az egyetlen jövedelmi forrás a gyermekek után járó támogatás. Mivel így a gyermekek „családfenntartók”, az ilyen családoknál eszközölt gyermekvédelmi intézkedéseknek gyakran viharos következményei vannak.

A család és háztartás a cigányság körében:

Társadalmi integrációjukat akadályozó tényezőként gyakran megemlítik az önkormányzati vezetők, a velük foglalkozó intézmények dolgozói, a szociális szakemberek, a kívül állók számára gyakran szövevényesnek tűnő családi viszonyokat. Úgy érzik, hogy ezeket kellene megváltoztatni ahhoz, hogy a cigányság társadalmi felemelkedése gyorsabban haladjon előre. Másfelől pedig a szakirodalomban egyes szakírók gyakran figyelmeztetnek bennünket arra, hogy a magyar lakosság többsége a maguk individualizált társadalmi viszonyaik szemüvegén keresztül nézik a cigányok családi viszonyait. Holott a cigány családok olyan értékeket képviselnek (közösségi élet, erős családi kohézió, összetartás, egymás védelme, amely még a távolabbi rokonokra is kiterjed, a bajba jutottak befogadása a családi közösségbe, a gyermekek szeretete, stb.) amelyek ma már jószerint hiányoznak a többségi társadalomból. Mindkét állításban van igazság. Az első nézet képviselői általában elfeledik azt, hogy a családok diszfunkcionális működését mutató jelenségek, (alkoholizálás, bűnözés, családon belüli erőszak, a gyermekek gondozásának, nevelésének, iskoláztatásának elhanyagolása) végső soron a rossz élet körülményekre, a szegénységre, a hibás szocializáció következtében torzult személyiség fejlődésre vezethetők vissza. A feltételeket kell tehát megváltoztatni, de ezt ki kell egészíteni intenzív szociális munkával, támogatással is. Nem elég új lakásba költöztetni a szegény családokat, segíteni is kell őket abban, hogy átalakuljanak, élni tudjanak az új lehetőségekkel. Az integráció hosszú történelmi út. A társadalmi előrehaladás, mobilitás, több generáción át ívelő fejlődés eredménye. Amennyiben ma nem tesszük meg a szükséges lépéseket, évtizedekre elhúzódó, és minden bizonnyal növekvő problémákkal fogunk szembe nézni.

A másodikként említett nézet képviselői gyakran idealizálják a cigányság körében érvényesülő családi kohéziót. Nem veszik figyelembe, hogy a cigányság társadalmi-családi viszonyai is átalakulóban vannak. A többségi társadalomban egyre erősebben érvényesülő individualizáció, sajátosan csapódik le körünkben. Egyre gyakrabban érzékelik a családgondozói hálózatban dolgozók, hogy nem csak az apák hagyják el családjukat, kiskorú gyermekeiket egy új kapcsolat létesítése miatt, hanem növekszik a kiskorú, gyakran 1-2 éves gyermekeiket a volt élettárs szüleinél otthagató, rendszerint fiatal anyák száma is. Gyakran jelentős korkülönbség van az élettársi kapcsolatban együtt élők között. Koránt sem csak a 40 éven felüli férfiak választanak maguknak 18-20 éves élettársat. Több családi közösség esetében tapasztalható, hogy a 30-35 éves asszonynak 17-20 éves élettársa van. Ennek az lehet az oka, hogy a 30 évesnél idősebb nők párválasztási esélyei korosztályukban már nagy mértékben lecsökkentek, ezért választanak maguknak párt az alig felnőtt fiatalok közül.

A cigányság családi viszonyaira jellemző, hogy a formális házasságkötés a többségi társadalomnál gyorsabban szorul vissza.

A GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSBA KERÜLT GYERMEKEK ELLÁTÁSA

1. Az ellátás keretén belül biztosítják:

- szakemberek segítségével az átélt krízishelyzetből illetve abúzusokból származó traumák gyorsabb, könnyebb feldolgozásának lehetőségét,

- életkornak, iskolatípusnak megfelelően az iskoláztatást, felzárkóztatást, tehetséggondozást,
- a beutaló határozatok előírásainak, a gyermekek érdekeinek, akaratának figyelembe vételével a vér szerinti szülői kapcsolattartás kereteit, lehetőségeit,
- a gyermek érdeklődésének, tehetségének megfelelő szabadidős tevékenységet,
- az átmeneti vagy tartós nevelésbe került gyermekek számára kijelölt gondozási hely zökkenőmentes elfogadását,
- másság iránti tolerancia kialakulásának lehetőségét,
- személyes példamutatással, helyes életvezetési tanácsokkal a konvencionális társadalmi normák interiorizálásának lehetőségét.
- A higiénia iránti igény, ill. konstruktív életvezetésre törekvés kialakítását,
- az egészséges táplálkozás fontosságának és kulturális étkezés szükségességének felismerését,
- a felnőtt és a gyermektársak iránti tisztelettudó, toleráns magatartás kialakulásának feltételeit.

A fenti célok magas szintű megvalósítása érdekében elengedhetetlenül fontos a Befogadó és Gyermekotthonfeladat-rendszerének kidolgozása, a megfelelő személyi és tárgyi feltételek biztosítása.

2. Gyermekotthonok és lakásotthonok feladatai:

- megszakítás nélküli munkarend szervezésével teljes körű ellátást biztosít az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti-, és tartós nevelésbe vett gyermekek számára.
- Befogadja azokat a kiskorúakat, fiataikorúakat, akik otthonukból, illetve gondozási helyükről engedély nélkül eltávoztak.
- Befogadja azokat a 18 év alatti gyermekeket, akik maguk kéri életükre súlyosan veszélyeztető életkörülmények miatt szakellátásban történő elhelyezésüket.
- Szabad kapacitás esetén a Megyei Önkormányzattal kötött megállapodás alapján külső férőhelyeket működtet, ahová befogadja az alapellátás keretében átmeneti gondozásba vett gyermeket.
- Befogadja az utógondozói ellátásra jogosult fiatalokat, akiket életvezetési tanácsokkal, konfliktuskezelő módszerek megismertetésével segít az önálló életre felkészülni.
- Szakemberek segítségével előmozdítja a gyermekeket ért traumákból fakadó negatív élmények feldolgozását.
- Lehetőséget teremt a vér szerinti családdal történő szeretetteljes kapcsolat kialakításához, ápolásához.

Az 1997. évi XXXI. tv. Értelmében a rászoruló, beutalt gyermekek számára otthont nyújtó ellátást biztosít, mely a következőket foglalja magába:

- életkornak, egészségi állapotnak és egyéb szükségleteknek megfelelő étkeztetés,
- életkornak megfelelő ruházat,
- mentálhigiénés és egészségügyi ellátás,

- gondozás, nevelés,
- iskoláztatás,
- lakhatás,
- családgondozás,
- örökbefogadás előkészítése,
- utógondozás.

Az általuk kitűzött célok és a törvényben meghatározott feladatok a gyermekek fogadását követően valósulhatnak meg.

3. Gyermekek fogadása

A gyermekek többsége rossz szociális környezetből, elhanyagolt állapotban (betegség, élésködők, fertőzések), alul iskolázott családból, sok esetben bántalmazás nyomaival a testükön érkeznek a Befogadó és Gyermekotthonba.

Az utóbbi években egyre több a serdülőkori problémák miatt beutalt fiatal, mivel a szülők nem tudják kezelni a gyermek önállósulási törekvéseiből fakadó magatartás problémákat (pld. iskolai hiányzások, csavargás, alkohol, drog.).

Nem elhanyagolható a hasonló problémák miatt nevelőszülőktől visszakerült serdülőkorúak száma sem.

Növekvő tendenciát mutatnak azok, akik maguk kéri szakellátásban történő elhelyezésüket megromlott és elviselhetetlen családi légkörre hivatkozva.

A fentieket összefoglalva azt állapíthatjuk meg, hogy a gyermekek többsége súlyos mentális problémákkal, feldolgozatlan sérelmekkel, túlfűtve dühvel és haraggal, megbántottan, kétségbeesetten érkeznek a Befogadó és Gyermekotthonba.

A szakemberek egyik legfontosabb feladata, hogy bizalmat ébresszenek a gyermekekben, biztonságot nyújtó légkört teremtsenek, ahol a gyermek elmondhatja sérelmeit, aggodalmait, s megértésre, támogatásra talál.

Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a gyermek első benyomása az intézményről pozitív legyen, elfogadja a szakemberektől a segítségnyújtás különböző formáit.

Mindezek mellett jelentős hangsúlyt kell fektetni arra, hogy ne alakuljon ki szoros érzelmi kötődés a Befogadó és Gyermekotthonban dolgozó felnőtt és a gyermek között.

A fiatalokat a kezdettől fogva fel kell készíteni arra, hogy ez csupán átmeneti gondozási hely, ahol legideálisabb esetben maximum harminc napot tölthetnek.

A szabályok elfogadása, betartása érdekében lényeges, hogy a bekerülést követő legrövidebb időn belül minden gyermek megismerje, elsajátítsa a házirendben foglaltakat.

4. Kríziskezelés

A Befogadó és Gyermekotthonba, átmeneti gyermekotthonba, lakásotthonba kerülő gyermekek többsége családi konfliktushelyzetek, fizikai bántalmazások, mentális és testi elhanyagoltságok sokasága után jut el hozzánk. A lelki sérülések feltárása, gyors és hatékony feloldása a gyermekfelügyelők és pedagógusok mellett elsődlegesen a mentálhigiénikus szakember feladata.

Ebben a szekunder prevenció stádiumban a legfontosabb feladat a lelki sérülések feltárását követően a feszültség és a szorongás oldása, melyet leginkább kérdőíves módszerrel lehet megvalósítani. A fő hangsúly a megfelelő időben történő segítségnyújtáson van, amelyhez a mentálhigiénikus maximális empátiája, toleranciája, szakmai felkészültsége szükséges. A problémák feltárása során használt további módszerek az interjúk, a szituációs-, az interaktív, és szerepjátékok alkalmazása.

Hatékony problémamegoldó módszer továbbá a csoportfoglalkozás, melynek során konfliktus helyzeteket szimulál a szakember annak érdekében, hogy felszínre kerüljenek azon viselkedésformák, melyekkel bizonyos élethelyzetekben, szituációkban a gyermek találkozhat. Fenti módszer alkalmazása során kirajzolódnak a közösségen belüli hatalmi erők, az alá- fölérendeltségi viszonyok.

Önmaguk és egymás megismerése érdekében kommunikációs feladatokat alkalmaz a szakember, hiszen az egészséges önértékelés és önismeret kialakulása elengedhetetlen a közösségben való hatékony együttműködéshez. Ez a módszer az egészséges felnőtt-gyermek kapcsolat kialakításának is megfelelő eszköze.

A csoportfoglalkozások során fontos a feladatok indirekt, kényszermentes alkalmazása, a személyes szimpátia kialakítása.

Elsődleges feladat önmagunkkal és másokkal való pozitív és negatív emóciók, vágyak felszínre hozása csoporton belül, de a fő cél az, hogy leginkább a pozitív emóciók rögzüljenek, tudatosuljanak annak érdekében, hogy a deviáns viselkedésformákat kiküszöböljük.

A mentálhigiénikus kiemelkedő feladata az értékszemplélet alakítása, proszociális és élet igenlő magatartás támogatása, az együttérzés, szeretet, segítőkészség, becsület, felelősségvállalás képességének kialakítása, fejlesztése.

A mentálhigiénikus által használt módszerek:

- Rogers-féle segítő beszélgetések
- Dramatikus- és szociálterápiás játékok
- Készség-és képességfejlesztő játékok
- Individuális foglalkozások.

5. Gondozás, nevelés

a gondozás, nevelés célja, hogy a gyermek testileg, értelmileg, érzelmileg, erkölcsileg korának és képességeinek megfelelően fejlődjék, személyisége a lehető legteljesebb módon kibontakozzék, és képessé váljon vér szerinti családjába történő visszailleszkedésre, ennek hiányában nevelőszülői illetve örökbefogadó családba, gyermekotthonba való beilleszkedésre vagy önálló életre.

A gyermek bekerülését követően először az egészségügyi dolgozókkal találkozik, akiknek feladata az egészségügyi problémák diagnosztizálása, a közösségbe való elhelyezés feltételeinek igazolása, biztosítása.

A gyermekotthonban heti egy alkalommal (szükség esetén azonnal) orvosi szűrő-, és státuszvizsgálatra kerül sor, melynek során feltérképezhetők az esetleges akut és krónikus betegségek, allergiák, fertőzések stb.

Az ápolónőknek további fontos feladatuk a higiénés szokások kialakítása ezek interiorizálása.

A serdülőkorúak számára a szexuális felvilágosítás fontosságát (nem kívánt termesség, nemi betegségek elkerülése), továbbá a szenvedélybetegségek káros hatását (drog, alkohol, dohányzás) hangsúlyozzuk.

6. Nevelési, oktatási alapelvek

- az otthonosság megteremtésének elve,
- a közösségi támogatás által való nevelés elve,
- az egyéni különbözőség figyelembevételének elve,
- a demokratizmus elve,
- a nyitottság elve,
- a kötelező és szabadon választott tevékenységek egységének elve,
- az irányított önnevelés elve,
- tanórai idő és a szabadidő egységének elve,
- a tevékenység központúság elve,
- fizikai-, szellemi-, és erkölcsi fejlődés egységének és egyenértékűségének elve,
- az alkotó tevékenység elve,
- a játék, a tanulás és a munka integrációjának elve.

Az oktatás-nevelés folyamatában a napi feladatok, ehhez kapcsolódó módszerek és alapelvek megvalósítása a pedagógus részéről magas szintű felkészültséget, tudatosságot és tervszerűséget igényel.

Az egészséges személyiségfejlődés elengedhetetlen feltétele a visszacsatolás, folyamatos értékelés, ami ösztönzőleg hat újabb feladatok elvégzésére.

A pedagógus a gyermek képességeiről, tudásáról, viselkedéséről pedagógiai szakvélemény formájában ad tájékoztatást, mely alapját képezi a Szekértői Bizottság elhelyezésre vonatkozó javaslatának.

A gyermek fejlődésének és lemaradásuk kezelésének érdekében a pedagógusok feladata:

ismerniük kell azokat a körülményeket, okokat, melyek a fejlődési lemaradásokat, defektusokat okozhatják, illetve ezek kezelésének módját, lehetőségeit,

ismerniük kell a hatékony fegyelmezés eszközeit, melyek megfelelő, következetes alkalmazása során a gyerekek képessé válnak az otthonban elvárt szabályok betartására,

speciális gondoskodást igénylő gyermekek felzárkóztatása, képességeiknek megfelelő szintű ismeretek elsajátíttatására,

segítség a gyermekeket a reális én-kép és önismeret kialakításában.

A gyermek és a vér szerinti család közötti kapcsolat támogatása érdekében mindannyiunk feladata:

- minden lehetséges eszközzel motiválni a gyermeket és családjukat kapcsolatuk erősítésére, konfliktusaik mielőbbi feloldására,
- a testvérek közötti kapcsolat erősítésére, a nagyobb gyerekek „anyaszerepének” megszüntetésére.
- A vér szerinti család kulturális, szellemi, szociális- és társadalmi értékeinek tiszteletben tartása, a gyermek visszahelyezésének elősegítése.

ÖSSZEFOGLALÁS

A gyermekek otthont nyújtó ellátásának biztosítása során a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgáltatás összetett funkciót lát el a gyermekvédelmi szakellátásban. A gyermekek személyiségvizsgálata, a gondozási hely meghatározása, a szakvélemények készítése olyan végzettségű szakembercsoportokat feltételez, melyek az egyes intézményekben nem állnak rendelkezésre.

Kiemelem, hogy a gyermek elhelyezésével kapcsolatos döntést az illetékes gyámhivatal mondja ki, a szakszolgálatok csak véleményezési, szakértői tevékenységet végeznek. Ez sok esetben a két intézmény között feszültségek forrása.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Tekintse át az otthont nyújtó ellátási formák intézményi háttérét és jogi szabályozását!

A large rectangular area with a yellow border, containing 15 horizontal lines for writing.

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Írja le mely törvényeket, rendeleteket kell figyelembe venni a gyermekvédelemben az adatvédelem során!

Mi a feladata gyermekvédelmi szakellátásban az elhelyezési csoportnak?

Írja le a gyámi gondozói tanácsadó feladatait!

2. feladat

Írja le, milyen főbb elemeket tartalmaz egy gyermekvédelmi intézmény szervezeti és működési szabályzata!

Írja le a gyermekotthonok működési rendjét!

Írja le a nevelőszülői hálózat működési rendjét!

3. feladat

Írja le mik a cigányság társadalmi–demográfiai jellemzői!

Blank writing area with horizontal lines for the answer to the first question.

Írja le milyen a család és a háztartás működése a roma (cigány) lakosság körében!

Blank writing area with horizontal lines for the answer to the second question.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Figyelembe kell venni az 1992. évi LXIII. Törvényt, a Gyermekvédelmi törvény adatkezelésre vonatkozó szabályait, 235/1997.(XII.17.) Korm. Rendeletet, az 1957. évi IV. törvény és az illetékekről szóló 1990.évi XCIII. Törvényt.

A gyermek ideiglenes beutalásakor a beutaló szerv a gyermekkel együtt átadja a befogadónak vagy az elhelyezési csoport esetgazdájának a gyermek:

- beutalásról szóló határozatát
- személyes iratanyagát (szül. akvi. Kivonat, lakcímkártya, szem ig., TB kártya, stb.)
- a gyermekvédelmi alapellátásban keletkezett szakvéleményit, adatlapjait.

A gyámi gondozói tanácsadó az átvett iratanyagot átmeneti nevelt gyermek esetében drapp, tartós nevelt gyermek esetében piros színű dossziében helyezi el. Több testvér esetén, ha egy gondozási helyen vannak elhelyezve akkor egy, a több gondozási helyen, akkor annyi dossziében helyezik el, ahány gondozási helyen vannak. Az iratanyag kezelésért, mindaddig, míg a gyermek, vagy a legfiatalabb gyermek gondozása meg nem szűnik, illetve nagykorúsága után, utógondozói ellátottként végleg nem távozik a gondozási helyéről, a gyámi gondozói tanácsadó felelős.

2. feladat

intézmény neve, székhelye, működési területe

alapításának éve, alapító szervek, fenntartó szervek

felügyeleti szervek, jogállása, a feladat ellátását szolgáló vagyon

az intézmény vezetőjének kinevezési rendje, az intézmény alaptevékenysége, esetleges kiegészítő tevékenységek

Alaptevékenység: megszakítás nélküli munkarend szervezésével otthont nyújtó ellátást biztosít a 0–18 éves korú gyermekek és utógondozói ellátásban részesülő fiatal felnőttek számára olyan számú férőhelyen, amely a működési engedélyben szerepel. Alap dokumentumok: szakmai program: a pedagógus munkakörben foglalkoztatott, továbbá a nevelő – gondozó munkát közvetlenül segítő felső fokú végzettségű munkatársak által elfogadott, az intézményben folyó nevelés célját, alapelveit, módszereit tartalmazó nevelési alapidokumentum, melyet a megyei közgyűlés illetékes szakmai bizottsága hagy jóvá. Házirend: a lakásotthonok belső életének rendjét, a gyermek, fiatal felnőtt jogai gyakorlásának és kötelezettségei teljesítésének szabályait tartalmazza. Az igazgató a tervezetet a nevelőtestület, a gyermek önkormányzat véleményének figyelembe vételével készíti el, amit a megyei közgyűlés illetékes szakmai bizottsága hagy jóvá.

Alaptevékenység: a nevelőszülői hálózat szervezése, fenntartása és működtetése, a nevelőszülői alkalmasság vizsgálata, a nevelőszülő felkészítése – képzéssel és továbbképzéssel – feladatai ellátására, nevelőszülői tanácsadók alkalmazásával a nevelőszülők folyamatos segítése, szakmai ellenőrzésük biztosítása

A nevelőszülő feladatai:

a gondozott gyermek számára saját háztartásában biztosítja az egyéni gondozási tervnek megfelelően a teljes körű otthont nyújtó ellátást, gondozást, nevelést oly módon, hogy a gyermek testi, értelmi, érzelmi, erkölcsi fejlődését elősegítse és személyisége lehető legjobb kibontakoztatását szolgálja. Haladéktalanul tájékoztatja a működtetőt a jogszabályban előírtak szerint, ha a gondozott gyermek helyzetében, vagy saját életkörülményeiben lényeges változás következik be. Felkészíti a gyermeket a családi életre és az önálló életvitelre. Elősegíti a gyermek és családja kapcsolattartását, a gyermek családba történő visszahelyezését, Utógondozói ellátást biztosít a fiatal felnőtteknek.

Nevelési alapdokumentum: A nevelőszülők és nevelőszülő tanácsadók által elfogadott, a nevelőszülői hálózatban folyó nevelés célját, alapelveit tartalmazó szakmai program, melyet a megyei közgyűlés illetékes szakmai bizottsága hagy jóvá.

3. feladat

A nők magas gyermekvállalási hajlandósága (termékenység) magas halandósággal párosul.

A lakosság egészségéhez viszonyítva lényegesen fiatalabb a korösszetételük.

Az idős korúak aránya jóval alatta marad az egész lakosságra jellemző értékeknek.

Iskolázottsági szintjük jóval alacsonyabb mint a lakosság egészének az átlaga.

A gazdasági aktivitás szintje körükben rendkívül alacsony.

Társadalmi integrációjukat akadályozó tényezőként gyakran megemlítik az önkormányzati vezetők, a velük foglalkozó intézmények dolgozói, a szociális szakemberek, a kívül állók számára gyakran szövevényesnek tűnő családi viszonyokat. Úgy érzik, hogy ezeket kellene megváltoztatni ahhoz, hogy a cigányság társadalmi felemelkedése gyorsabban haladjon előre. Másfelől pedig a szakirodalomban egyes szakírók gyakran figyelmeztetnek bennünket arra, hogy a magyar lakosság többsége a maguk individualizált társadalmi viszonyaik szemüvegén keresztül nézik a cigányok családi viszonyait. Holott a cigány családok olyan értékeket képviselnek (közösségi élet, erős családi kohézió, összetartás, egymás védelme, amely még a távolabbi rokonokra is kiterjed, a bajba jutottak befogadása a családi közösségbe, a gyermekek szeretete, stb.) amelyek ma már jószerint hiányoznak a többségi társadalomból. Mindkét állításban van igazság. Az első nézet képviselői általában elfeledik azt, hogy a családok diszfunkcionális működését mutató jelenségek, (alkoholizálás, bűnözés, családon belüli erőszak, a gyermekek gondozásának, nevelésének, iskoláztatásának elhanyagolása) végső soron a rossz élet körülményekre, a szegénységre, a hibás szocializáció következtében torzult személyiség fejlődésre vezethetők vissza. A feltételeket kell tehát megváltoztatni, de ezt ki kell egészíteni intenzív szociális munkával, támogatással is. Nem elég új lakásba költöztetni a szegény családokat, segíteni is kell őket abban, hogy átalakuljanak, élni tudjanak az új lehetőségekkel. Az integráció hosszú történelmi út. A társadalmi előrehaladás, mobilitás, több generáción át ívelő fejlődés eredménye. Amennyiben ma nem tesszük meg a szükséges lépéseket, évtizedekre elhúzódó, és minden bizonnyal növekvő problémákkal fogunk szembe nézni.

A másodikként említett nézet képviselői gyakran idealizálják a cigányság körében érvényesülő családi kohéziót. Nem veszik figyelembe, hogy a cigányság társadalmi-családi viszonyai is átalakulóban vannak. A többségi társadalomban egyre erősebben érvényesülő individualizáció, sajátosan csapódik le körünkben. Egyre gyakrabban érzékelik a családgondozói hálózatban dolgozók, hogy nem csak az apák hagyják el családjukat, kiskorú gyermekeiket egy új kapcsolat létesítése miatt, hanem növekszik a kiskorú, gyakran 1-2 éves gyermekeiket a volt élettárs szüleinél otthagyo, rendszerint fiatal anyák száma is. Gyakran jelentős korkülönbség van az élettársi kapcsolatban együtt élők között. Koránt sem csak a 40 éven felüli férfiak választanak maguknak 18-20 éves élettársat. Több családi közösség esetében tapasztalható, hogy a 30-35 éves asszonynak 17-20 éves élettársa van. Ennek az lehet az oka, hogy a 30 évesnél idősebb nők párválasztási esélyei korosztályukban már nagy mértékben lecsökkentek, ezért választanak maguknak párt az alig felnőtt fiatalok közül.

A cigányság családi viszonyaira jellemző, hogy a formális házasságkötés a többségi társadalomnál gyorsabban szorul vissza.

4. feladat

Szakemberek segítségével az átélt krízishelyzetből illetve abúzusokból származó traumák gyorsabb, könnyebb feldolgozásának lehetőségét, életkornak, iskolatípusnak megfelelően az iskoláztatást, felzárkóztatást, tehetséggondozást, a beutaló határozatok előírásainak, a gyermekek érdekeinek, akaratának figyelembe vételével a vér szerinti szülői kapcsolattartás kereteit, lehetőségeit, a gyermek érdeklődésének, tehetségének megfelelő szabadidős tevékenységet, az átmeneti vagy tartós nevelésbe került gyermekek számára kijelölt gondozási hely zökkenőmentes elfogadását, másság iránti tolerancia kialakulásának lehetőségét, személyes példamutatással, helyes életvezetési tanácsokkal a konvencionális társadalmi normák interiorizálásának lehetőségét. A higiénia iránti igény, ill. konstruktív életvezetésre törekvés kialakítását, az egészséges táplálkozás fontosságának és kulturális étkezés szükségességének felismerését, a felnőtt és a gyermektársak iránti tiszteletudó, toleráns magatartás kialakulásának feltételeit.

Megszakítás nélküli munkarend szervezésével teljes körű ellátást biztosít az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti-, és tartós nevelésbe vett gyermekek számára. Befogadja azokat a kiskorúakat, fiatakorúakat, akik otthonukból, illetve gondozási helyükről engedély nélkül eltávoztak. Befogadja azokat a 18 év alatti gyermekeket, akik maguk kérik életükre súlyosan veszélyeztető életkörülmények miatt szakellátásban történő elhelyezésüket. Szabad kapacitás esetén a Megyei Önkormányzattal kötött megállapodás alapján külső férőhelyeket működtet, ahová befogadja az alapellátás keretében átmeneti gondozásba vett gyermeket. Befogadja az utógondozói ellátásra jogosult fiatalokat, akiket életvezetési tanácsokkal, konfliktuskezelő módszerek megismertetésével segít az önálló életre felkészülni. Szakemberek segítségével előmozdítja a gyermekeket ért traumákból fakadó negatív élmények feldolgozását. Lehetőséget teremt a vér szerinti családdal történő szeretetteljes kapcsolat kialakításához, ápolásához.

A szakemberek egyik legfontosabb feladata, hogy bizalmat ébresszenek a gyermekekben, biztonságot nyújtó légkört teremtsenek, ahol a gyermek elmondhatja sérelmeit, aggodalmait, s megértésre, támogatásra talál. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a gyermek első benyomása az intézményről pozitív legyen, elfogadja a szakemberektől a segítségnyújtás különböző formáit. Mindezek mellett jelentős hangsúlyt kell fektetni arra, hogy ne alakuljon ki szoros érzelmi kötődés a Befogadó és Gyermekotthonban dolgozó felnőtt és a gyermek között.

A Befogadó és Gyermekotthonba, átmeneti gyermekotthonba, lakásotthonba kerülő gyermekek többsége családi konfliktushelyzetek, fizikai bántalmazások, mentális és testi elhanyagoltságok sokasága után jut el hozzánk. A lelki sérülések feltárása, gyors és hatékony feloldása a gyermekfelügyelők és pedagógusok mellett elsődlegesen a mentálhigiénikus szakember feladata. Ebben a szekunder prevenciók stádiumban a legfontosabb feladat a lelki sérülések feltárását követően a feszültség és a szorongás oldása, melyet leginkább kérdőíves módszerrel lehet megvalósítani. A fő hangsúly a megfelelő időben történő segítségnyújtáson van, amelyhez a mentálhigiénikus maximális empátiája, toleranciája, szakmai felkészültsége szükséges. A problémák feltárása során használt további módszerek az interjúk, a szituációs-, az interaktív, és szerepjátékok alkalmazása. Hatékony problémamegoldó módszer továbbá a csoportfoglalkozás, melynek során konfliktus helyzeteket szimulál a szakember annak érdekében, hogy felszínre kerüljenek azon viselkedésformák, melyekkel bizonyos élethelyzetekben, szituációkban a gyermek találkozhat. Fenti módszer alkalmazása során kirajzolódnak a közösségen belüli hatalmi erők, az alá- fölérendeltségi viszonyok.

Az otthonosság megteremtésének elve, a közösségi támogatás által való nevelés elve, az egyéni különbségek figyelembevételének elve, a demokratizmus elve, a nyitottság elve, a kötelező és szabadon választott tevékenységek egységének elve, az irányított önnevelés elve, tanórai idő és a szabadidő egységének elve, a tevékenység központúság elve, fizikai-, szellemi-, és erkölcsi fejlődés egységének és egyenértékűségének elve, az alkotó tevékenység elve, a játék, a tanulás és a munka integrációjának elve.

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1997.évi XXXI. törvény

15/1998.(IV.30) NM Rendelet

1992.évi LXIII. Törvény

235/1997.(XII.17.) Korm. Rendelet

Herczog Mária: Gyermekvédelmi Kézikönyv KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Területi Gyermekvédelmi Központja: Módszertani Kézikönyv Nyíregyháza 2005

AJÁNLOTT IRODALOM

Domszky András: Gyermekvédelmi szakellátás Nemzeti család és szociálpolitikai intézet Budapest 2004

Domszky András: A gyermekotthonok működésének szabályairól és követelményeiről Módszertani levél Országos család és Gyermekvédelmi Intézet Budapest 1999

Filó Erika dr.-Dr Katonáné Dr. Pehr Erika: Gyermekvédelem, gyámügy. Mindennapi Családjog, HVG-ORAC, Budapest, 1998

A(z) 1868–06 modul 005–ös szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
55 761 01 0000 00 00	Csecsemő- és gyermeknevelő- gondozó
54 761 02 0010 54 01	Gyermekotthoni asszisztens
54 761 02 0010 54 02	Kisgyermekgondozó, -nevelő
54 761 02 0100 33 01	Gyermek- és ifjúsági felügyelő
54 761 02 0100 31 01	Házi időszakos gyermekgondozó
33 761 01 0000 00 00	Nevelőszülő

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

15 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet

1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:

Nagy László főigazgató